

PHƯƠNG PHÁP GIẢNG DẠY VÀ HỌC TẬP TRONG BỐI CẢNH CÁCH MẠNG CÔNG NGHỆ LẦN THỨ 4

TRIỆU THỊ TRANG

Khoa Tiếng Anh, Trường Đại học Thương mại

Ngày nhận bài: 12/03/2021; Ngày phản biện, biên tập và sửa chữa: 24/03/2021; Ngày duyệt đăng: 02/04/2021

ABSTRACT

In recent years, the concept of technological 4.0 was promised a reform to all industries and to make a major change in the economy. This is also a challenge for the education sector to train human resources to meet the need of the new technology era.

To integrate into the technological revolution 4.0, a key factor is resources. Therefore, we need to reform education and training to create fully human response capability, the standard 4.0. It is time Vietnam's education should have full awareness of the position as well as its role to meet the needs of technology era 4.0, in which the role of teaching and learning of the teaching staff and students is very important.

Key words: Teaching and learning methods, technological revolution 4.0, education, training.

I. THỰC TRẠNG VỀ PHƯƠNG PHÁP DẠY VÀ HỌC HIỆN NAY

1. Cơ sở lý luận về phương pháp dạy và học

Khi nói về phương pháp dạy học PGS. TS Phạm Viết Vượng đề cập: phương pháp dạy học là một thành tố hết sức quan trọng của quá trình dạy học. Khi đã xác định được mục đích, nội dung chương trình dạy học, thì phương pháp dạy và học của thầy và trò sẽ quyết định chất lượng quá trình dạy học.

Theo nghĩa chung nhất, phương pháp là con đường, là cách thức mà chủ thể sử dụng để tác động nhằm chiếm lĩnh hoặc biến đổi đối tượng theo mục đích đã định. Phương pháp là một phạm trù của lý thuyết hoạt động có liên quan mật thiết với các phạm trù chủ thể, đối tượng, mục đích, nội dung hoạt động.

Phương pháp dạy học luôn gắn chặt với mục đích dạy học. Phương pháp dạy học phục vụ cho mục đích môn học, bài học, giáo dục tính sáng tạo, lòng kiên trì, thúc đẩy sự hứng thú học tập của học sinh. Trong phương pháp dạy học chứa đựng yếu tố của phương pháp giáo dục. Mục đích giáo dục, phát triển trí tuệ và giáo dục trong từng bài học chỉ dẫn việc lựa chọn phương pháp dạy và phương pháp học cho phù hợp.

Việc dạy học bao giờ cũng thực hiện theo nội dung. Nắm vững kiến thức là mục đích học tập của học sinh. Nội dung dạy học quy định phương pháp dạy học. Mỗi môn học, mỗi bài học, mỗi đơn vị kiến thức, mỗi loại kỹ năng đòi hỏi mỗi phương pháp dạy và học cụ thể.

Phương pháp dạy học hiện đại cần có phương tiện kỹ thuật hiện đại hỗ trợ, phương tiện là công cụ phục vụ cho phương pháp đạt tới kết quả cao. Lựa chọn và sử dụng một loại phương pháp gắn liền với việc lựa chọn và sử dụng một loại phương tiện. Theo yêu cầu của phương pháp mà tìm tòi, sản xuất các phương tiện dạy học tích thích hợp.

Hiện nay, các trường đại học tiên tiến thực hiện phương pháp dạy học chủ động nhằm giúp sinh viên học tập chủ động và học tập trải nghiệm như:

- Phương pháp động não: là cách thức vận dụng kinh nghiệm và sáng kiến mỗi người trong thời gian tối thiểu tùy vấn đề đưa ra để có được tối đa dữ kiện tốt nhất (Osborn, 1963)

- Phương pháp suy nghĩ- từng cặp- chia sẻ: là cách thức cho phép sinh viên cùng đọc tài liệu hoặc suy nghĩ về một chủ đề, sau đó sinh viên ngồi cạnh nhau có thể trao đổi với nhau về ý kiến và kinh nghiệm của mỗi người một khoảng thời gian nhất định, sau đó chia sẻ với cả lớp (Lyman, 1987)

- Phương pháp học dựa trên vấn đề: Mục tiêu của học dựa trên vấn đề là để học nhiều hơn về một chủ đề chứ không phải là chỉ

tìm ra câu trả lời đúng cho những câu hỏi được giáo viên đưa ra. (Hmelo- Silver, 2004)

- Phương pháp hoạt động nhóm: Lớp học được chia thành từng nhóm nhỏ từ 5-7 người. Tùy mục đích, yêu cầu của vấn đề học tập, các nhóm được phân chia ngẫu nhiên hay có chủ định, được duy trì ổn định hay thay đổi trong từng phần của môn học, được giao cùng một nhiệm vụ hay những nhiệm vụ khác nhau. Khi làm việc nhóm, các thành viên phải làm việc theo quy định do giảng viên đặt ra hoặc do chính nhóm đặt ra.

- Phương pháp đóng vai: là phương pháp tổ chức cho sinh viên thực hành một số cách ứng xử nào đó trong một tình huống giả định.

- Phương pháp dạy học dựa vào dự án: là tổ chức việc dạy học thông qua dự án hay công trình thực tế. Dự án ở đây được hiểu là những nhiệm vụ phức tạp từ các câu hỏi hay vấn đề mang tính chất kích thích người học tìm hiểu, khám phá (Jones và cộng sự, 1996)

- Phương pháp mô phỏng: Mô phỏng, thường được dùng trong nghiên cứu khoa học, là quá trình phát triển mô hình rồi mô phỏng một đối tượng cần nghiên cứu. Thay cho việc phải nghiên cứu đối tượng cụ thể mà nhiều khi là không thể hoặc rất tốn kém tiền của, chúng ta xây dựng những mô hình hóa của đối tượng đó trong phòng thí nghiệm và tiến hành nghiên cứu đối tượng đó dựa trên mô hình hóa này.

- Nghiên cứu tình huống: Yếu tố cấu thành chủ yếu của phương pháp đào tạo mới này dựa trên các tình huống thực tế của cả học viên và giảng viên. Mục đích chính của tình huống là để miêu tả, trao đổi kinh nghiệm về cách thức giải quyết vấn đề và những mâu thuẫn trong khi thực hiện công việc được giao.

2. Thực trạng dạy và học tại các trường đại học hiện nay

Hiện nay, giảng viên dạy học tại các trường đại học, cao đẳng đã sử dụng kết hợp phương pháp dạy học truyền thống và phương pháp dạy học tích cực, vận dụng thường xuyên phương pháp dạy kết hợp giữa lý thuyết và thực hành.

Tại một số trường thuộc khối ngành kinh tế, phương pháp dạy học theo dự án không được mấy chú trọng, mặc dù có nhiều nghiên cứu cho thấy phương pháp dạy học theo dự án giúp sinh viên phát huy được khả năng sáng tạo, tư duy, đồng thời giúp sinh viên nâng cao kỹ năng làm việc nhóm, khám phá những vấn đề gắn liền với cuộc sống, giúp sinh viên theo đuổi những ước mơ, sở thích của mình.

Phương pháp giảng dạy hiện nay tại các trường này vẫn chủ yếu là phương pháp thuyết trình truyền thống.

II. PHƯƠNG PHÁP DẠY VÀ HỌC THỜI ĐẠI CÔNG NGHỆ 4.0

1. Về phương pháp dạy

- Phương pháp giảng dạy kết hợp với ứng dụng công nghệ thông tin

Trong thời đại công nghệ 4.0, phần lớn sinh viên đã quen với hình ảnh các thầy cô giáo lên lớp giảng bài bằng màn hình trình chiếu. Đây là cách mà các giáo viên sử dụng laptop có công kết nối với màn hình trình chiếu, sau đó chiếu lên màn hình những slide bài giảng mà thầy cô đã biên soạn ở nhà. Cách học này mang đến nhiều hình ảnh, thông tin, video cần thiết cho sinh viên, giúp sinh viên có hứng thú hơn với việc học. Ngoài ra, hiện nay giảng viên còn có các phần mềm chia sẻ thông tin bài giảng đến với các giảng viên khác, từ đó có thể trao đổi và điều chỉnh bài giảng làm sao cho phù hợp và tối ưu nhất đến các sinh viên của mình.

Đặc biệt, trong những giao đoạn mà giảng viên và sinh viên không thể đến trường vì dịch bệnh, thiên tai... thì giải pháp học tập online cũng được xem là một trong những giải pháp học tập phù hợp, đây là giải pháp học tập kết hợp với công nghệ thông tin. Với phương pháp này, chúng ta có thể dễ dàng thấy được tính hiệu quả, tiện dụng và tiết kiệm được thời gian của cả giảng viên và sinh viên.

- Phương pháp giảng dạy lý thuyết song song với thực hành

Gạt bỏ đi những phương pháp dạy học chỉ toàn lý thuyết, thay vào đó là những bài tập thực hành, giúp người học nắm vững kiến thức lâu hơn, vận dụng tốt kiến thức vào thực tế.

Mục đích cuối cùng của việc học là áp dụng vào thực tế, bỏ trợ cho đời sống thực tế của con người, chính vì vậy các giảng viên cần thường xuyên tạo cơ hội cho sinh viên được tiếp xúc và vận dụng kiến thức vào thực tế cuộc sống. Có như thế thì chất lượng của việc dạy và học mới được nâng cao, hơn thế nữa chất lượng của cuộc sống con người cũng sẽ được cải thiện theo hướng tích cực hơn.

Việc dạy học thời đại 4.0 không chỉ đóng khung trong giảng đường, lớp học, phòng thí nghiệm mà còn cần phải mở rộng liên kết với bên ngoài như các doanh nghiệp, thị trường lao động, không chỉ thế, vận dụng Internet để liên kết với thế giới, tìm kiếm thông tin, xử lý thông tin, giải quyết các vấn đề liên quan tới thực tiễn cuộc sống.

Để việc giảng dạy được kịp xu thế, người dạy còn phải sử dụng các nguồn lực thu thập dữ liệu từ tài nguyên mở, khéo léo trong việc lựa chọn tài liệu, phát triển và làm giàu tư liệu dạy học với cấu trúc số hóa theo phương thức mọi lúc, mọi nơi. Việc này sẽ giúp sinh viên lấy được thông tin và tri thức qua cửa sổ kỹ thuật số, nên việc đánh giá học tập của người học không còn nằm trong khuôn khổ của lớp học, vai trò của người dạy trở thành cộng tác với người học.

2. Về phương pháp học

Trong nền giáo dục tương lai, người học phải biết cần cái gì, cần trang bị những hiểu biết và kỹ năng gì và sau đó tìm hiểu bản chất của nó, trái với hiện tại là có rất nhiều thứ người học bị nhồi nhét và đưa vào đầu mà không biết nó thực sự có ích hay không cho cuộc sống tương lai. Hãy sống và học tập theo niềm đam mê của chính mình. Học tập cùng nhau, học hỏi lẫn nhau, phương pháp dạy lấy người học là trung tâm, vai trò giảng viên chỉ là người hỗ trợ, hướng dẫn và xây dựng được một cộng đồng học tập cùng chung một ý tưởng, một khát vọng, đó là nền giáo dục 4.0. Để đạt được điều đó, người học cần phải:

(1) Học mọi lúc, mọi nơi (đa dạng địa điểm và thời gian): Sinh viên có nhiều cơ hội học tập trong những khoảng thời gian khác nhau và ở những nơi khác nhau. Việc học tập sẽ trở nên dễ dàng và thuận tiện khi có các công cụ học tập trực tuyến hỗ trợ cho việc học tập từ xa và tự học. Các lớp học dường như sẽ bị đảo ngược so với các lớp học truyền thống hiện nay, phần lý thuyết sẽ là tự học, học trực tuyến bên ngoài lớp học, còn phần thực hành sẽ được giảng dạy và hướng dẫn trực tiếp trên lớp.

(2) Cá nhân hóa việc học tập: Sinh viên sẽ học cách thích nghi với các công cụ hỗ trợ học tập phù hợp với khả năng của mỗi cá nhân. Mỗi nhóm sinh viên có trình độ khác nhau sẽ được thử thách bởi các nhiệm vụ có mức độ khó khăn khác nhau. Sinh viên có cơ hội thực hành nhiều hơn đối với các học phần khó cho đến khi đạt yêu cầu. Sinh viên sẽ được củng cố kiến thức cũng như có được kinh nghiệm tích cực trong quá trình học tập độc lập của mình, họ sẽ có động lực

hơn cũng như tự tin hơn về khả năng học tập của mình. Hơn nữa, giảng viên sẽ dễ dàng thấy được trình độ của từng sinh viên để can thiệp và giúp đỡ kịp thời.

(3) Tự do lựa chọn: Mặc dù mỗi môn học được giảng dạy với cùng một mục đích, tuy nhiên, con đường để đạt được mục đích đó thì có thể khác nhau đối với mỗi sinh viên. Mỗi sinh viên đều có thể lựa chọn cho mình một chiến lược học tập của riêng mình với những công cụ học tập mà họ cảm thấy là cần thiết và phù hợp nhất với họ. Sinh viên sẽ học tập cùng với các thiết bị hỗ trợ khác nhau, các chương trình khác nhau và các công nghệ khác nhau dựa trên sở thích riêng của từng người. Học tập theo phương thức truyền thống kết hợp với học trực tuyến sẽ tạo nên sự thay đổi quan trọng trong xu hướng học tập hiện nay. Hiện nay, chương trình học tập theo học chế tín chỉ đã đáp ứng được một phần của vấn đề này; xu hướng sắp tới người học sẽ quyết định học tập gì, cần kiến thức gì cho bản thân để vận dụng vào cuộc sống sau khi tốt nghiệp ra trường.

(4) Thực hiện dự án: Nghề nghiệp trong tương lai sẽ gắn với nền kinh tế tự do, do vậy sinh viên ngày càng phải thích nghi với việc học tập theo kiểu dự án. Điều này có nghĩa học phải học cách áp dụng các kỹ năng trong một thời gian rất ngắn để giải quyết nhiều tình huống khác nhau. Sinh viên nên sẵn sàng làm quen với các kỹ năng dựa trên dự án trong trường đại học, đó là các kỹ năng quản lý tổ chức, kỹ năng quản lý thời gian có thể được giảng dạy như những điều cơ bản mà mọi sinh viên có thể sử dụng trong quá trình học tập của mình.

(5) Trải nghiệm thực tế: Mỗi một chương trình học đều được gắn liền với một lĩnh vực ngành nghề nhất định trong xã hội, do vậy, kinh nghiệm trong từng lĩnh vực sẽ được ăn mình trong từng chương trình, từng môn học. Các trường đại học sẽ tạo nhiều cơ hội để sinh viên có được các kỹ năng thực tế ở mỗi lĩnh vực đại diện cho chương trình học của mình. Điều này có nghĩa là chương trình sẽ tạo ra nhiều khoảng trống cho sinh viên hoàn thiện thông qua thực hành thực tế, tư vấn và tham gia vào các dự án hợp tác.

(6) Giải thích số liệu: Mặc dù toán học được coi là một môn học có thể tính toán và giải thích, tuy nhiên phần tính toán này sẽ trở nên không quan trọng trong tương lai gần khi máy tính đã làm thay phần tính toán, thông kê mô tả và phân tích dữ liệu cũng như dự đoán tương lai. Do đó, sự giải thích của con người về những dữ kiện đó sẽ trở thành một phần quan trọng hơn ở chương trình giảng dạy trong tương lai. Áp dụng kiến thức lý thuyết cho các con số, sử dụng lý luận của con người để suy luận logic và xu hướng từ những dữ liệu này sẽ trở thành một nền móng căn bản của việc học toán học.

III. KẾT LUẬN

Cuộc cách mạng công nghệ 4.0 tạo ra những yêu cầu, đòi hỏi con người có năng lực, tư duy và sáng tạo, có kỹ năng phân tích, tổng hợp thông tin và có khả năng làm việc độc lập. Để đáp ứng được yêu cầu này, các trường đại học cần phải đổi mới để nắm bắt kịp xu thế công nghệ số hóa, ngoài việc đổi mới chương trình đào tạo thì việc đổi mới phương pháp giảng dạy và học tập cũng là một nhu cầu cấp bách, cần được các trường chú trọng. Giảng viên, qua đó, cần áp dụng nhiều phương pháp dạy học tích cực, có sự tham gia của sinh viên. Qua đó, chất lượng giảng dạy và học tập sẽ được nâng cao, đáp ứng được những nhu cầu của xã hội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Đinh Văn Tiến (2003), Cẩm nang phương pháp sư phạm, Nxb TP. Hồ Chí Minh
- Lê Công Triêm (Chủ biên), Nguyễn Đức Vũ, Trần Thị Tú Anh (2002), Một số vấn đề hiện nay của PPDH Đại học, Nxb Giáo dục, Hà Nội
- Nguyễn Đắc Hưng (2017), Cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư và vấn đề đặt ra với giáo dục Việt Nam, Nxb Quân đội nhân dân, tr.296-328.
- Minh Châu (2017), Ban tin ĐHQG - HCM: Giáo dục đại học trong cuộc cách mạng công nghiệp 4.0, Trung tâm đảm bảo chất lượng, Trường Đại học quốc gia TP. HCM